Sözlük

A-B-C-Ç

akademik: Bilimsel niteliği olan.

âmennâ: "Doğru, inandık, öyledir" gibi anlamlara gelen onaylama ifadesi.

antropoloji: İnsanın kökenini, biyolojik özelliklerini, toplumsal ve kültürel yönlerini inceleyen bilim, insan bilimi.

argüman: Bir olay veya durumla ilgili ortaya konabilecek her türlü çıkarım, kanıt, iddia.

asılsız: Dayanağı olmayan, temelsiz.

astronomi: Gök bilimi. Gök cisimlerinin konumlarını, hareketlerini, birbirine olan uzaklıklarının ölçülmesini, bunların fizik ve kimya bakımından yapılarını inceleyen bilim.

batıl: **1.** Allah'ın (cc) peygamberleri aracılığıyla bildirmiş olduğu dine uymayan her türlü inanç, fikir, duygu, kanaat, tutum, davranış. **2.** Kur'an-ı Kerim'de geçersiz sayılan amel ve ibadet, çirkin, faydasız ve gayesiz iş. **3.** Allah'ın (cc) dışında ilah diye tapınılan put, gerçeği örten perde, gerçek bilgiye dayanmayan delil.

bedbaht: Bahtsız, mutsuz. Herhangi bir konuda şansı yaver gitmeyen.

beyan: Bildirme, tebliğ. Düşüncelerin, duyguların, hayallerin açık bir şekilde ifade edilmesi.

biat: **1.** Söz verme amacıyla el sıkma. **2.** Birinin hâkimiyetini kabul etme ve emirlerine bağlılığını bildirme.

bidat: Hz. Peygamber Dönemi'nden sonra ortaya çıkan, dinî bir delile dayanmayan inanç, ibadet, fikir ve davranışlar.

binaen: **1.** Dayanarak. **2.** -den dolayı, -den ötürü, -diği için.

çıkarım: Ulaşılan verilerden sonuç çıkarma işi.

D-E-F

dipnot: Metin içinde geçen herhangi bir bilgi ile ilgili olarak sayfa altına, çalışmanın sonuna konulan açıklama veya kaynak bilgisi, haşiye.

eda etmek: Dinî emirleri yerine getirmek.

edebî: Edebiyatla ilgili, edebiyata ilişkin.

ehlî: **1.** Evcil. **2.** İnsana alışmış ve kendisinden istifade edilebilen (hayvan).

fazilet: **1.** Olgunluk, erdemlilik, üstünlük, değer, kıymet. **2.** İnsanın doğuştan sahip olduğu ve sonradan çalışma yoluyla geliştirip zenginleştirdiği güzel nitelikler.

feraset: Bir kimsenin herhangi bir hususa geniş bir perspektiften bakabilmesi, onu etraflıca idrak edebilmesidir; anlayış, zekâ.

fetva: Hayatın akışı içerisinde Müslümanların karşısına çıkan problemlere ilişkin, sahasında uzman olan fıkıh âlimlerince gösterilen çözüm yolu.

fırka: **1.** İnsan topluluğu, grup, insanlar arasından ayrılmış belli bir grup ve topluluk. **2.** Siyasî ve itikadî mezhepler için kullanılan bir terim.

fıtrat: **1.** İnsanın doğuştan sahip olduğu ahlak, huy, karakter, tabiat. **2.** Allah'ın (cc) tüm varlıkları kendi varlığını ve birliğini tanıyabilme gücü ve yeteneği ile yaratması.

fihrist: İçindekiler, dizin, katalog. Alfabetik sıralamalar için kullanılan, kenarında bütün harflerin yer aldığı not defteri.

G-Ğ-H

gafil: Olup bitenlerden habersiz, aymaz.

hanif: **1.** Doğruya ve hakka bağlanan, gerçeğe dönen. **2.** Allah'ı (cc) birleyen, tevhit ehli. **3.** Hz. İbrahim'in tebliğ ettiği tevhit inancını koruyan, Hz. Muhammed'in (sav) peygamber olarak gönderilmesinden önce Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine inanan kimse.

hattat: Hat sanatı ile uğraşan ve bunu meslek edinmiş kimseye verilen isim.

hidayet: **1.** Doğru yolu gösterme, doğru yolu bulma, rehberlik yapma, irşat etme. **2.** Allah'ın (cc) kişiye dünya ve ahirette huzurun kaynağı olan ve onu sürekli mutlu edecek yolu göstermesi.

hikmet: **1.** Allah'ı (cc) gereği gibi bilme bilgisi. **2.** Kur'an-ı Kerim, vahiy. **3.** Hz. Peygamber'in sünneti. **4.** Gerçeği açıklayan, şüpheyi gideren kesin delil, kanıt. **5.** Kur'an-ı Kerim ve sünneti

doğru bir şekilde anlayabilme ve amel etme yeteneği.

himaye etmek: Koruması altına almak, gözetmek.

hitabet: **1.** Hutbe okuma, güzel söz söyleme, vaaz ve nasihat etme, nutuk. **2.** Bir topluluğa fikir açıklamak, öğüt vermek, maksadıyla yapılan güçlü ve etkileyici konuşma.

hurafe: Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in sünnetiyle çatışma hâlinde olan her türlü düşünce, inanç, davranış ve bidat.

I-İ-J

ihdas etmek: **1.** Ortaya çıkarmak, meydana getirmek. **2.** Kurmak. **3.** Bir şeyin olmasına, ortaya çıkmasına sebep olmak.

ihtilaf: Bir hususla ilgili görüş ayrılığına düşmek; anlaşmazlık, ayrılık.

ikamet: Gerek tek olarak gerekse cemaatle namaz kılarken farz namazların öncesinde "hayye ale'l-felah"tan sonra "Namaz ibadeti başlamak üzeredir." anlamına gelen "kad kameti's-salah" cümlesinin ezana eklenip okunması.

istiaze: **1.** Sığınma **2.** Eûzübillâhimineşşeytânirracîm. "Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'a (cc) sığınırım." şeklinde söylenen ve her türlü kötülükten Allah'a (cc) sığınıp yalnızca ondan yardım istemeyi ifade eden dua sözü.

istidlal: Bir konu hakkında kanıta dayalı olarak sonuç çıkarmak.

istikamet: Hak yolda olma, doğruluk, dürüstlük, adalet, denge, dürüstçe yaşama.

iştirak: **1.** Bir işte yer alma. **2.** Bir işe, bir düşünceye katılma, katılım.

jeoloji: Yer bilimi. Yer yuvarlağının yapısını, birleşimini inceleyen bilim.

K-L

kadı: Tanzimat'a kadar tüm davalara, Tanzimat'la Medeni Kanun arasındaki dönemde ise sadece evlenme, boşanma, miras, nafaka, davalarıyla ilgilenen mahkemelerin başkanları.

katar: **1.** Bağlı bulunduğu şeyle ilgili öbek, dizi. **2.** Birbirini takip eden arka arkaya sıralanmış şeylerin oluşturduğu öbek, dizi, kervan.

kerpiç: Balçık ve saman karışımı ilkel tuğla.

kimlik: İnsanın nasıl bir kişi olduğunu gösteren nitelik ve özelliklerin tümü.

kronolojik: Zaman bilimsel, zaman dizimsel.

lafız: **1.** Anlamların ses türünden remiz ve şekilleri. **2.** Anlamlı söz, ses ve kelime.

M-N

mahrum kalmak: Yoksun kalma, kullanamama.

meşguliyet: İş, uğraş, meşgul olma durumu.

muaf: Ayrı tutulma, serbestlik, özgür bırakma.

mükellef: **1.** Sorumluluk ve yükümlülük taşıyan kişi. **2.** Akli dengesi yerinde, ergenlik çağına ulaşmış, dinin emir ve yasakları karşısında sorumlu bulunan Müslüman erkek ve kadın.

müzakere: Bir konu hakkında fikir alışverişinde bulunma.

müzehhibe: Tezhib sanatı ile uğraşan ve bunu meslek edinen kişiye verilen isim.

nakletmek: Bir sözü veya olayı değiştirmeden bir başkasına aktarma, iletme, anlatma.

neşretmek: Yayımlamak, yaymak, dağıtmak.

nezih: Kötülükten uzak, temiz.

nidâ: Seslenme, bağırma, çağırma.

nispet: **1.** Oran **2.** "Göre, nazaran" anlamına gelen kelime.

O-Ö-P-R

önerge: Meclis veya kongre gibi resmî bir toplantıda, bir konu yahut soruna yönelik bir öneride bulunmak için bir veya birkaç üye tarafından başkanlığa verilen, oya sunularak karar verilmesi istenen yazılı belge.

ruhsat: **1.** Kolaylık, izin, müsaade, müsamaha, serbestlik. **2.** Dinen yükümlü sayılan kişilerden özel durum ve zorunluluk zamanlarında dinî görevlerini hafifletmek, güçlüğü ortadan kaldırmak

amacıyla Allah (cc) ve Resulü'nün koyduğu geçici hükümler, mubah kılıp izin verdikleri şeyler.

S-Ş

sadakayı cariye: 1. Yol, köprü, çeşme, cami, aşevi, hastane, okul gibi hayır kurumları. **2.** Müslüman bir kişinin insanlığın yararlanması için ortaya koyduğu keşifler ve bilimsel çalışmalar. **3.** İnsanlığın yararına sunulmak için meydana getirilen dinî, ilmî, kültürel ve tarihi eserler.

sakınca: Dikkat edilmesi gereken durum.

salih amel: 1. İyi, güzel, yararlı iş ve davranış. **2.** Dayanaklarını Kur'an-ı Kerim ve sünnetten alan, insanın imanını güçlendirmek için niyetli olarak yapılan tüm güzel davranışlar, inançlar, ibadetler ve insanlığın faydasına yapılan işler.

sefer namazı: Kişinin doğup büyüdüğü, yerleştiği veya işi gereği yaşamını sürdürdüğü yerden 90 kilometre uzaklıktaki bir yere 15 günden az kalmak üzere yolculuk yapması neticesinde 4 rekâtlı farz namazları 2 rekât olarak kılması.

soyut: Varlığı duyularla algılanamayan, somut dışı.

şavt: 1. Tur, devir, dönme. **2.** Hac ve umre yapılırken veya nafile tavaf esnasında Hacerülesved'i selamlayarak başlamak ve yine onu selamlayarak bitirmek üzere sağdan sola doğru Kâbe'nin etrafında bir kez dönme. Yedi şavt ile bir tavaf yapılmış olur.

şerîat: Kur'an-ı Kerim'deki ayetlere, Hz. Muhammed'in (sav) sözlerine dayanan İslam hukukudur.

şirk: 1. Allah'a (cc) inanmakla birlikte başka varlıkları da tanrı kabul etme. **2.** Zatında, sıfatlarında, fiillerinde, yaratma ve emretme konularında Allah'a (cc) başka bir varlığı denk görme.

şuur: Bilinç. insanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği, şuur.

T-U-Ü

tâğût: Hak yoldan saptıran, bazılarınca yaratılmışlık üstü konumunda tutulan varlık anlamında bir Kur'an terimi.

tahkik etmek: Bir meseleyle ilgili etraflıca bilgi edinme, soruşturmak.

tahsis etmek: Bir kuruma, kişiye veya bir nesneye özel ayırma işi; ayırmak.

takva: Müminin tüm tutum ve davranışlarında Allah'a (cc) kulluk bilinciyle hareket ederek O'nun (cc) koruması altına girmesi, ona duyduğu sevgi ve saygıyı güçlendirmeye gayret etmesi, bu sevgi ve saygıyı zedelemekten korkması.

tasdik etmek: Bir işi, durumu veya olayı onaylamak; doğrulamak.

tavaf: 1. Dönme, çevresini dolaşma, bir şeyin etrafında yürüme, ziyaret etme. **2.** Hac ve umre ibadetini yapacak kişinin Kâbe'nin etrafında yedi kez dönmesi.

tedrisat: Belirli bir amaca göre gerekli bilgileri verme işi, öğretim.

tekzip: Yalanlama, doğru olmadığını açıklama.

tescil: Bir şeyi bir yere kaydederek resmîleştirme, kütüğe geçirme.

unsur: Bir bütünle ilgili kısım, öge, ilke, asıl.

ümmet: Bir peygamberin getirdiklerine iman edip ona uyanların oluşturduğu topluluk.

V-Y-Z

vebal: Günah olarak yazılacak ve kişinin ahirette azap görmesine neden olacak sorumluluk.

vesika: Bir şeyin niteliğini bildiren belge.

vesile: Kendisiyle herhangi bir amaca ulaşılan ve yakınlık sağlanan şey, araç, vasıta.

zaaf: İrade zayıflığı, düşkünlük. Olumlu veya olumsuz bir bir durum karşısında insanın kendi isteğine karşı koyamaması, irade zayıflığı, düşkünlük.

zammı sure: Namaz kılarken Fatiha suresini bitirdikten sonra okunması zorunlu sure veya ayetler.